

Teijo Rytteri

Suomessa toimivien kaivosyhtiöiden vastuustrategiat ja yhtiöihin kohdistuvat odotukset

Social responsibility strategies and social expectations of mining firms operating in Finland

This article examines the social responsibility strategies of mining firms operating in Finland, on the one hand, and the social legitimacy of the mining industry, on the other hand. Here, the theoretical concept of legitimacy is understood as economic consequences, moral limits and political frames and it is used as an analytical tool to examine these components. The empirical material consists of political reports and discussions concerning governance of the mining industry and annual reports of mining companies. The results illustrate how mining is usually understood as a tool for promoting the national economy and economic development in rural areas. The legitimacy of the mining industry has recently become a question of debate due to the growing influence of multinational corporations and the environmental consequences of mining. Internationally, companies have responded to criticism by developing social responsibility strategies but, in Finland, there are huge differences in how companies have interpreted the need to develop their social responsibility policies.

Keywords: social responsibility, legitimacy, mining, reporting

Johdanto

Tiedotusvälineitä marraskuussa 2011 seuranneet kansalaiset eivät voineet välttyä kaivosyhtiö Talvivaaraa koskevalta uutisoinnilta. Talvivaara oli muuttanut järiveden merivedeksi (HS 8.11.2011), Talvivaaran naapurien kerrottiin kärsivän haitoista (HS 9.11.2011), Talvivaarasta oli aloitettu poliisitutkinta (HS 10.11.2011) ja Talvivaaran viranomaisvalvonta oli pettänyt (HS 22.11.2011). Talvivaara pysyi edelleen otsikoissa talvella ja keväällä 2012 ja kasasi mainetta, jota se tuskin tavoitteli. Toimittaja Sampsa Oinaala osui todennäköisesti oikeaan epäillessään yhtiön aiheuttamien ympäristöhaittojen ja siitä

seuranneen kielteisen julkisuuden aiheuttavan jatkossa ongelmia muillekin kaivosyhtiöille (HS 20.11.2011).

Kaivosteollisuutta koskeva keskustelu oli talvella 2011–2012 kiinnostavassa vaiheessa, sillä Norja, Ruotsi ja Suomi olivat kaivosyhtiöiden kasvavan mielenkiinnon kohteita. Kansainvälisiä yhtiöitä houkutteli pohjoismaihin poliittinen ja taloudellinen vakaus, hyvät geologiset perustutkimusaineistot, suhteellisen harva asutus ja yleisesti myönteinen suhtautuminen kaivosteollisuuteen. Malmiesiintymiä pidetään myös vähän tutkituina, ja näin ollen houkuttelevat löydökset ovat mahdollisia (Hernesniemi *et al.* 2011: 138; Walker 2011). Rikkaista löydöksistä saatiin esimerkki

marraskuussa 2011, kun kaivosyhtiö Anglo American julkisti tiedon suuresta nikkeliestäntymästä Soudankylän Sakattilammen alueella (HS 3.11.2011). Esiintymän sijainti osittain Natura-alueella ennakoiti kuitenkin samalla kaivossuunnitelmien nousua kiistojen kohteeksi.

Elinkeinoelämän odotukset kaivosteollisuuden kasvusta olivat korkealla, ja kaivostoiminnan tuotannon ennustettiin kaksinkertaistuvan Suomessa vuoteen 2016 mennessä (Taloussanomien 12.5.2011). Lisäksi Suomen valtio panosti kaivostoiminnan kehittämiseen ja suomalaisten toivottiin tekevän sijoituksia kaivosyhtiöihin. Oman juonteensa keskusteluun toivat epäilykset ulkomaisten yhtiöiden vastuuttomuudesta ja vaatimukset valtion omistuksen lisäämisestä kaivostuominnassa (esim. HS 18.1.2012).

Julkisessa keskustelussa vastakkain olivat siis kaivostoiminnasta odotetut suuret investoinnit ja työpaikat sekä toiminnan aiheuttamat ympäristövaikutukset. Suomalaiset tulivat nopeassa tahdissa ja käytännön esimerkein tietoisiksi keskustelusta, jota oli käyty maailmalla jo pitkään. Kansainvälisesti katsoen yleinen mielikuva kaivosteollisuudesta on ollut huono, kansalaisjärjestöt ovat kyseenalaistaneet toiminnan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden, sijoittajat ovat kiinnostuneet yhtiöiden panostuksista yhteiskunnalliseen vastuullisuuteen ja yhtiöt kamppailevat oikeuttaakseen toimintansa (ks. Jenkins & Yakovleva 2006: 272; Whitmore 2006). Tämän seurauksena kaivosyhtiöt ryhtyivät 2000-luvulla toden teolla panostamaan erilaisiin yhteiskuntavastuuohjelmiin ja toimintaperiaatteisiin (esim. Fonseca 2010; Sairinen 2011). Kaivosteollisuuden yhteiskuntavastuuta käsittelevä tutkimus on myös lisääntynyt nopeasti (ks. Brereton *et al.* 2011).

Kaivostoiminnan laajeneminen ja Talvivaaran yhteiskunnallisesta vastuullisuudesta käyty keskustelu herättivät kysymyksen siitä, onko Suomessa toimivien kaivosyhtiöiden yhteiskuntavastuutulkinnossa havaittavissa keskinäisiä eroja. Panostavatko yhtiöt vastuullisuuteen, ja kuinka ne tiedottavat aiheesta? Onko yhteiskunnallisesta näkökulmasta merkityksellistä, minkä kokoinen, minkä maalainen ja millaisia yhteiskunnallisen vastuullisuuden periaatteita noudattava yhtiö hyödyntää maamme mineraaliresursseja? Entä millaiset tekijät kannustavat kaivosyhtiöitä panostamaan ympäristö- ja yhteiskuntavastuuohjelmien muotoilemiseen? Tarkastelen näitä kysymyksiä yhteiskunnallista ja historiallista taustaansa vasten.

Yritystoiminnan vastuullisuus ja hyväksyttävyyden

Kaivosyriyten ja yhteiskunnan välistä suhdetta voi lähestyä legitimititeetin eli hyväksyttävyyden käsitteen näkökulmasta. Hyväksyttävyyden käsitteellä kuvataan tavanomaisessa kielenkäytössä jonkin asian, seurausten tai toimintatavan sallimista, lupaa toimia jollakin tavalla. Mark Suchmanin (1995) määritelmässä hyväksyttävyyden yleistetty havainto tai oletamus organisaation toiminnan toivottavuudesta, asianmukaisuudesta tai sopivuudesta joidenkin yhteiskunnallisten normien, arvojen, uskomuksien ja määritelmien näkökulmasta tulkittuna.

Yritysten yhteiskuntavastuu ja sen asteen määrittely voidaan nähdä hyväksyttävyyden yhdeksi osatekijäksi (Ryter 2009). Niin tutkijoiden kuin kansalaistenkin käymässä keskustelussa yhteiskuntavastuusta on kysytty, toimiiko yritys vastuullisimmin keskittymällä omaan etuunsa ja mahdollisimman tehokkaaseen taloudelliseen toimintaan lainsäädännön puitteissa vai pitäisikö yrityksen ottaa huomioon muitakin yhteisöllisiä arvoja. Tavoitteena keskustelussa on toisin sanoen ollut määrittellä, mistä asioista yrityksen tulisi ottaa vastuuta, jotta sen toiminta voitaisiin tulkita yhteiskunnallisesti hyväksytyksi.

Yritysten yhteiskunnallista vastuuta on tutkittu paljon, ja tutkimuksessa on todettu useita syitä, joiden vuoksi yhtiöt toimivat vastuullisesti tai ottavat aktiivisen roolin oman vastuullisuutensa määrittelyssä (esim. Adams *et al.* 1998; Jenkins & Yakovleva 2006; Campbell 2007; Bebbington *et al.* 2009; Skouloudis *et al.* 2010; Kuisma & Temmes 2011; Sairinen 2011). Mahdollisia syitä voi luokitella suuntaa-antavasti sen mukaan, ovatko motiiveina yhtiön liiketoimintaan suoraan liittyvät kysymykset, ulkoisten toimijoiden aiheuttama paine tai ennakoiva yhteiskunnallinen vaikuttaminen (taulukko 1).

Tutkimuksessa kuvatut erilaisista lähtökohdista kumpuavat motiivit panostaa yhteiskuntavastuuohjelmien kehittämiseen ja niistä raportointiin heijastavat erilaisia teoreettisia lähtökohtia, joiden tarjoamista näkökulmista yritysten toimintaa on selitetty. Lähtökohtina ovat olleet esimerkiksi sidosryhmäteoria, legitimititeettiteoria, institutionaalinen talousteoriat ja poliittisen taloustieteen teoriat (ks. Jenkins & Yakovleva 2006; Roca & Searcy 2012).

Käytännön toimijoita tarkasteltaessa on selvää, että yrityksen toimintaan vaikuttavat yhtä aikaa

Taulukko 1. Tutkimuksessa eroteltuja syitä yhtiöiden vastuuhohjelmien ja vastuuraportoinnin kehittämiseen.
 Table 1. Company motives to develop social responsibility programs and reporting identified in research.

Liiketoimintaan liittyvät kysymykset	Keskitetty raportointi vähentää muun tiedottamisen tarvetta Sidosryhmäsuhteiden ylläpitäminen Yhtiön markkinoiminen Raportoinnilla voi luoda kilpailuetua Tarkka informaatio yhtiön toiminnasta helpottaa suunnittelua ja päätöksentekoa
Ulkoisten toimijoiden aiheuttama paine	Teollisuudenalan omien säännösten noudattaminen Sosiaaliseen paineeseen vastaaminen Investoijat ja osakkeenomistajat odottavat tarkkaa tietoa yhtiön toimista Asiakkaat ovat kiinnostuneet yhtiön toimintaperiaatteista Tavarantoimittajat ovat kiinnostuneet yhtiön toimintaperiaatteista Kansalaisjärjestöt painostavat informaation lisäämiseen
Ennakoiva yhteiskunnallinen vaikuttaminen	Huoli alan huonosta maineesta Hyvä maine edistää tulevaisuuden toimintaedellytyksiä ja uusien hankkeiden aloittamista Lainsäädännöllisen säätelyn torjuminen osoittamalla omaehtoinen vastuunotto Yhtiön toiminnan legitimoiminen osoittamalla vastuullinen toiminta Talouselämän ja markkinoiden vapautta ja itsesääteilyä edistävän ideologian tukeminen

monet ulkoiset yhteiskunnalliset tekijät. Yrityksen toiminta muokkautuu ulkoisten kehysten ja mallien mukaan, mutta toisaalta yhtiö tekee samalla valintoja erilaisten vaihtoehtojen välillä. Tässä artikkelissa tavoitteena onkin tarkastella yhtä aikaa sekä kaivosyhtiöiden toimintaympäristöön vaikuttavia yhteiskunnallisia prosesseja että yritysten julkistamia vastuullisuusperiaatteita.

Teoreettista viitekehystä ajatellen tämä tarkoittaa, että aihetta lähestytään yhtä aikaa sekä strategisen koulukunnan että institutionaalisen koulukunnan näkökulmasta (ks. Suchman 1995). Sidosryhmäteoriaa kehittäneessä strategisessa lähestymistavassa lähtökohtana on vastuullisuuden ja sen asteen tulkinta yhtenä yritysjohton valintana, jolloin myös tarkastelun painopiste on yrityksen johdon tekemisissä valinnoissa. Tässä artikkelissa yritysjohton tekemäksi strategiseksi valinnaksi on tulkittu se, missä laajuudessa yritys on panostanut vastuullisuudesta kertovien periaatteiden ja mittareiden kehittämiseen ja niiden julkistamiseen. Tämän tulkinnan mukaan vastuuraportoinnin olemassaolo ei siis ole sattuma vaan seurausta harkitusta arviosta raportoinnin tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta.

Institutionaalisisessa lähestymistavassa lähtökohdانا on puolestaan yritysten toimintaympäristössä vaikuttavien yhteiskunnallisten instituutioiden ja yritysten välisen suhteen tarkastelu. Yritysten toimintaympäristö ei muodostu ainoastaan teknologiasta, taloudesta tai raaka-aineista, vaan sen muodostavat osaltaan myös kulttuuriset normit, symbolit, uskomukset ja toimintatavat. Selvää toki on, että taloudellisten olosuhteiden ajatellaan olevan keskeinen tekijä selitettäessä, missä määrin yritykset omaksuvat vastuullisina pidettyjä toimintatapoja,

mutta se mitkä seikat tulkitaan yrityksessä taloudelliseen tulokseen jollakin aikavälillä vaikuttaviksi olosuhteiksi, on riippuvainen yritystä ympäröivistä institutionaalista tekijöistä (Campbell 2007: 952).

Hyväksyttävyyden yhteiskunnallinen luonne voidaan jakaa edelleen kolmeen pääluokkaan: käytännölliseen, moraaliseen ja todettuun hyväksyttävyyteen (Suchman 1995). Käytännöllinen hyväksyttävyyden lepää organisaation lähimpien sidosryhmien oman edun tavoittelun varassa. Yleensä tämä edellyttää suoraa vaihtosuhdetta yrityksen ja sidosryhmän toimijoiden välillä, esimerkiksi yrityksen toiminnan välittömästi tuottamia taloudellisia hyötyjä. Toisaalta se voi tarkoittaa myös laajempia poliittisia, taloudellisia ja sosiaalisia riippuvuuksia, joissa yrityksen toiminnalla on suora vaikutus jonkin sidosryhmän hyvinvointiin tai intresseihin. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jonkin ammattiryhmän, elinkeinoalan tai poliittisen toimijan sekä yrityksen yhteneviä etuja.

Moraalinen hyväksyttävyyden perustuu organisaation ja sen toimintojen normatiiviseen arviointiin. Kyse ei siis ole siitä, hyötykö arvioitsija arvioinnin kohteena olevan toimijan toiminnasta, vaan siitä, vastaako toiminta arvioitsijan käsitystä moraalisesti hyväksyttävästä toiminnasta. Arviointi pitää sisällään niin lopputulokset, toimintamallit kuin vallankäytönkin. Yrityksen toimintaa voidaan esimerkiksi vastustaa sen vuoksi, että toiminta perustuu jo lähtökohtaisesti epäeettisiin pidettyihin lähtökohtiin tai että yrityksen toimintaedellytyksiä on parannettu epädemokraattisin päätöksin.

Todettu hyväksyttävyyden ei perustu suoranaisiin intressi- tai moraaliarviointeihin vaan käsitykseen siitä, mikä on välttämätöntä tai väistämätöntä.

Toiminta voidaan tulkita väistämättömäksi osaksi laajempaa kokonaisuutta tai itsestäänselvydeksi, jolloin mahdolliset vaihtoehdot eivät tule edes mieleen eikä niiden mahdollisuutta pohdita. Lähtökohtana arvioinnissa voi olla esimerkiksi tietty poliittinen tulkinta siitä, kuinka yhteiskunnallista hyvinvointia tuotetaan tehokkaimmin ja millainen rooli eri yhteiskunnallisilla ja taloudellisilla toimijoilla tulisi olla.

Käytännöllisen hyväksyttävyyden arviointi perustuu oman edun näkökulmasta tehtäville hyötylaskelmille, kun taas moraalinen ja tiedostava hyväksyttävyys perustuu laajemmille kulttuurisille tulkinnoille. Käytännöllinen sekä moraalinen hyväksyttävyys perustuvat erittelevään julkiseen keskusteluun ja arviointiin, kun sen sijaan tiedostava hyväksyttävyys perustuu usein julkilausumattomiin ja itsestäänselvyyksinä pidettyihin kulttuuriin oletuksiin. Tämän seurauksena tiedostava hyväksyttävyys on vaikeampi hallita ja saavuttaa, mutta toisaalta se on luonteeltaan varsin pysyvää. Vaikka hyväksyttävyyden lajit tukevat usein toisiaan, ne voivat olla myös ristiriidassa. Ristiriitoja esiintyy esimerkiksi murroksessa, jossa vakiintuneet käsitykset yhteiskunnallisesta hyväksyttävyydestä joutuvat uudelleen arvioitaviksi.

John L. Campbell (2007) on puolestaan esittänyt useita institutionaalisia ja rakenteellisia mekanismeja, jotka vaikuttavat siihen, millaista yhteiskunnallisen vastuullisuuden strategiaa yhtiöt noudattavat. Campbellin analyysin mukaan:

1. Heikkoa taloudellista tulosta tekevät yritykset panostavat vähemmän vastuullisena pidettyyn toimintaan, koska niillä on vähemmän resursseja käytettäväänään.
2. Kova kilpailu pienentää tulosta ja vähentää kiinnostusta ylimääräisiin panostuksiin, mutta toisaalta myös olematon kilpailu tuottaa saman tuloksen, koska yrityksen tuotteiden kysyntä on taattu maineesta riippumatta.
3. Vahva ja valvottu sääätely edistää yhteiskunnallista vastuullisuutta erityisesti, jos eri sidosryhmät on kytketty mukaan valmisteluprosesseihin.
4. Teollisuudenalan oma sääätely edistää vastuullisia toimia erityisesti, jos omatoimisuudella oletetaan vältettävän lainsäädännöllinen sääätely.
5. Teollisuuden toiminnasta kiinnostuneiden organisaatioiden, esimerkiksi kansalaisjärjestöjen, aktiivinen toiminta lisää paineita vastuulliseen toimintaan.
6. Vastuullisuuden institutionalisoituminen osaksi yritysjohton toimintaympäristöä edistää yritysten vastuullisuutta.

Edellä esitellyt käsitteelliset jäsenyykset ja teoreettiset argumentit toimivat artikkelissa lähtökohtana analysoidessani, millaisiin tekijöihin kaivostollisuuden yhteiskunnallinen hyväksyttävyys on Suomessa perustunut, ja toisaalta analysoidessani syitä, jotka ovat johtaneet kaivosyhtiöt valitsemaan erilaisia yhteiskuntavastuun raportointiin ja tiedottamisen käytäntöjä.

Aineisto ja metodit

Suomalaisen yhteiskunnan kaivostoimintaan kohdistuvia odotuksia ja tulkintoja koskeviin kysymyksiin etsin vastausta paitsi aiemmasta tutkimuksesta (esim. Kuisma 1989; Virkkala 1999), myös kaivostoiminnan tulevaisuutta käsitelleistä arvioinneista ja toiminnan reunaehtoja määrittäneistä asiakirjoista. Näitä asiakirjoja ovat vuonna 2011 voimaan astunutta kaivoslakia koskevat valmisteluasiakirjat, hallituksen esitykset sekä aiheesta eduskunnassa käyty keskustelu. Lisäksi aineistona kaivostoiminnasta julkisuudessa käydyn yhteiskunnallisen keskustelun analysoimiseksi olen käyttänyt *Helsingin Sanomien* kaivostoimintaa koskenutta uutisointia vuonna 2011.

Aineiston tulkinnessa olen soveltanut sisällönanalyysia. Lähtökohtana on ajatus siitä, että eri toimijat ovat kannanotoissaan ja puheenvuoroissaan esittäneet käsityksiä siitä, mitkä tekijät ovat kaivosyhtiöiden toiminnan hyväksyttävyyttä arvioitaessa olennaisia, millaiseen tärkeysjärjestykseen kaivostoimintaan liittyvät hyödyt ja haitat asetetaan sekä millaisten reunaehtojen puitteissa toimintaa voidaan pitää hyväksyttävänä. Teksteistä olen etsinyt lausumia, joissa vastataan suoraan tai välillisesti asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Selvittäessäni yritysten yhteiskuntavastuuviestinnän sisältöä ja laajuutta lähteenä ovat yhtiöiden vuosikertomukset, ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraportit sekä yhtiöiden nettisivuilta löytyvä muu materiaali. Tarkastelun kohteena ovat yhtiöt, joilla on toimiva kaivos Suomessa tai se avataan viimeistään vuoden 2012 aikana. Tutkimuksen alkuperäisenä ajatuksena oli tarkastella ja vertailla kaivosyhtiöiden ilmoittamia vaikutuksia ympäristöön ja yhteiskuntaan niiden julkaisemien tietojen valossa. Tällainen vertailu osoittautui kuitenkin mahdottomaksi, koska kaikki yhtiöt eivät olleet vertailun näkökulmasta olennaisia tietoja julkistaneet. Näin ollen näkökulmaksi valikoitui raportoinnin olemassaolo ja taso, joka kertoo osaltaan yritysten ja yhteiskunnan välisestä vuorovaikutussuhteesta ja siitä millaista viestintää yritykset katsovat tämän suhteen ylläpitämisen ja kehittämisen

edellyttävän. Näkökulman vaihdoksen seurauksena mukana on siis yhtiöitä, joilla ei vielä vuonna 2010 ollut toimivaa kaivosta Suomessa. Kiinnostava tarkastelun kohde on juuri se, missä laajuudessa kaivosta avaamassa ollut yhtiö katsoi tarpeelliseksi viestittää toimintansa luonteesta.

Aineistoksi olen etsinyt yritysten nettisivuilta vuosikertomukset, erilaiset vastuuraportit sekä yrityksen toimintaperiaatteita kuvaavat tiedot ja julkilausumat. Taloudellista informaatiota olen käyttänyt vain yrityksen liikevaihtoa ja tulosta kuvaavien lukujen osalta. Päähuomio on sosiaalisen, ekologisen ja kulttuurisen kestävyuden piiriin kuuluvissa seikoissa, joiden huomioimisen tulkitsen yhä enenevässä määrin kuuluvan yritysten yhteiskunnallisen vastuullisuuden piiriin.

Yritysten raportoinnin kattavuutta ja sisältöä tarkastelin valitsemalla indikaattoreita, jotka kertovat yrityksen toiminnan vaikutuksista ympäristöön, erilaisiin yhteisöihin ja sosiaalisiin suhteisiin. Raportoinnissa käytettävistä indikaattoreista ja niiden ryhmittelyistä on luotu erilaisia ohjenuoria yritysten vastuuraportoinnin kehittämiseksi ja vertailukelpoisuuden lisäämiseksi. Näistä laajimmin tunnettu on *Global Reporting Initiative* (GRI). Sen tavoitteena on yrityksen ympäristö-, yhteiskunta- ja hallintokäytäntöjä koskevan tiedon julkistaminen ja samalla kansalaisten harjoittaman yritysten tarkkailun vahvistaminen. GRI:n vuonna 2011 julkaistut G3.1-periaatteet sisältävät yli sata erilaista indikaattoria, joilla yrityksen yhteiskunnallista vaikutusta voidaan mitata (ks. www.globalreporting.org). Tämän lisäksi GRI on julkaissut erityisen kaivosteollisuudelle tarkoitetun täydennysosan (*Mining and Metals Sector Supplement*), jonka indikaattorit ovat kaivosteollisuuden kannalta olennaisia.

Näistä lukuisista indikaattoreista valitsin tarkasteluun ympäristökysymysten osalta esimerkiksi kaivosalueen laajuuden, veden käytön ja jätteiden määrän. Sosiaalisten vaikutusten raportoinnin osalta tarkasteltavina indikaattoreina ovat esimerkiksi paikalliset työntekijät, tavarantoimittajat ja kansalaisjärjestökontaktit. Indikaattorit valitsin sen perusteella, että ne ovat suomalaisittain katsoen mielekkäitä tietoja yritysten aiheuttamista vaikutuksista ja kuuluvat GRI-raportointistandardissa esitettyihin raportointikohteisiin. Mukana on ainoastaan indikaattoreita, joiden osalta vähintään yksi tarkasteltavista yhtiöistä on julkistanut tietoja.

Aineiston luin lävitse etsien ja poimien ennalta tarkasteltavaksi valittuja indikaattoreita koskevia tietoja. Samalla huomioin myös muita esiin nousseita tietoja tai raportoinnin ominaispiirteitä, ja näitä olen tarkastellut olennaisilta osilta ana-

lyysissäni. Aineistosta selvitin paitsi raportoinnin sisältöä, myös raportoinnin määrää. Tästä näkökulmasta sekä laaja raportointi että sen täydellinen puuttuminen ovat yhtä kiinnostavia ilmiöitä, ja tavoitteena on selvittää syitä siihen, miksi yritykset ovat tulkinneet raportoinnin tarpeen eri tavoin. Itse raportit eivät kuitenkaan usein suoraan kerro paljoa niistä syistä, jotka ovat johtaneet laajaan tai suppeaan raportointiin. Tältä osin analyysissa nousee keskeiseen osaan yhtiön raportointistrategian arviointi suhteessa toimintaympäristöön sekä muihin toimijoihin.

Kaivosteollisuuden yhteiskuntavastuun historiasta Suomessa

Suomen kaivosalan ja myös sen yhteiskuntasuhteiden kehityksessä Outokumpu Oy:n merkitys on ollut keskeinen. Outokumman kaivos avattiin vuonna 1913, ja se siirtyi valtion omistukseen vuonna 1924. Valtion lähtökohtana oli resurssien hyödyntäminen Suomen, ei ulkomaisten investoijien hyödyksi. Uhkakuvana oli ulkomaisten yhtiöiden toimesta tapahtuva resurssien nopea talteenotto ja laivaaminen ulkomailla jalostettavaksi. Tämä olisi tarkoittanut mitättömiä Suomeen kohdistuvia investointeja ja voittojen valumista ulkomaille (Kuisma 1989: 32–33). Kaivosyhtiön hankkiminen valtiolle oli osa juuri itsenäistyneen valtion kansallismielistä politiikkaa, johon kuului luonnonvarojen omistaminen ja jalostaminen kotimaisin voimin. Valtionyrittäksille annettiin keskeinen rooli teollisuus- ja aluepolitiikassa sekä kansallisen integraation vahvistajana, ja ne toimivat kansallisen kasvuprojektin käytännön toteuttajina (Virkkala 1999).

Outokumman vastuullisuuden piiriin kuului paitsi kaivosyhteisöjen palveluista huolehtiminen, ajoittain myös selkeästi valtiollisten intressien, kauppa-, alue- ja teollisuuspolitiikan sekä valtiontaloudellisten näkökohtien edistäminen. Poliittinen päätöksenteko oli aktiivisesti mukana yhtiön pitkän aikavälin strategioiden suunnittelussa. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi kromin ja teräksen jalostuksen keskittämistä aluepoliittisista syistä Tornioon vastoin tehtaan johdon tahtoa. Valtionyhtiö ei myöskään irtisanonut työntekijöitä jokaisessa suhdannetaantumassa (Kuisma 1989).

Outokumman kaivostoiminnan kasvun rajat Suomessa tulivat vastaan 1970-luvulla. Yhtiön kaivosten tuotanto oli vähentymässä, eikä uusia reservejä ollut löydetty. Ratkaisuna oli uusien raaka-ainelähteiden etsiminen ulkomailta. Samalla yhtiön strategiaksi muodostui panostaminen metallien

jalostukseen, tuotantolinjojen, palvelujen ja teknologian myymiseen (Kuisma 1989). Outokummun kehitys heijasti yleistä kaivosteollisuuden muutosta länsimaissa. Maailmanmarkkinoiden suhdanteet johtivat metallien hintojen laskuun 1980-luvun alussa, minkä seurauksena köyhien esiintymien louhiminen ei ollut kannattavaa (Raumolin 1986: 28). Kaivoksia suljettiin Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa sekä toisaalta avattiin Aasiassa, Etelä-Amerikassa ja Australiassa. Kaivostoiminnan painopiste siirtyi perinteisistä tuottajamaista kohti uusia alueita (Virkkala 1999). Suomessa kaivosalan yritysten panostus malminetsintään supistui 1980-luvun loppupuoliskolla (ks. KK 274/1993).

Myös Outokumpu-yhtiön ja valtion suhde muuttui 1980-luvulla siirryttäessä poliittisesta ohjauksesta markkinaohjauksen suuntaan. Kehityskulun seurauksena valtionyhtiöille annettuja yhteiskunnallisia tehtäviä alettiin vähitellen karsia. Valtionyhtiöiden roolin uusi määrittely lähti siitä, että kannattamatonta tuotantoa ei pitänyt tukea ja valtionyhtiöitä tuli hoitaa ainoastaan liiketaloudellisin perustein (ks. Rytteri 2009). Valtionyhtiöiden perustamiseen vaikuttaneet riskipääoman puute ja poliittisideologiset syyt olivat poistuneet, ja valtionyhtiöt rinnastettiin tavanomaisiin yksityisiin. Ajatus valtiovallan roolin kaventamisesta talouselämässä sai ylipäättään yhä enemmän kannatusta, ja 1970-luvun ideat keskitetystä suunnittelusta ja pääomavirtojen valtiollisesta ohjailusta menettivät vetovoimaansa (Jensen-Eriksen 2008: 120). Vuoden 1993 valtionyhtiötyöryhmän mietinnössä Outokumpu ja Rautaruukki luokiteltiin yhtiöiksi, joissa valtiolla oli ainoastaan sijoittajanintressi (Valtionyhtiötyöryhmä 1993).

Suomalaisessa keskustelussa säilyi kuitenkin hengissä ajatus valtion tukemasta kaivosteollisuudesta, ja uusien malmilöyöjen tarjoamiin lupauksiin kaivosten avaamisesta tartuttiin innolla. Eduskunnassa tehtiin aloitteita kaivosten avaamisesta, ja esimerkiksi Talvivaaraan, jonka esiintymä oli löydetty vuonna 1977, haluttiin avata kaivos valtion tuella (RA 1398/1985). Tämä perusnäkemys kaivosteollisuuden edistämisestä ja tukemisesta ja yhtiöiden toimintaympäristön muokkaamisesta edulliseksi onkin pysynyt kaivostoimintaa käsittelevän keskustelun vallitsevana lähtökohtana.

Tätä taustaa vasten eduskunnassa ihmeteltiin suomalaisten yhtiöiden laimentunutta innostusta malminetsintään (KK 274/1993). Piristyminen malminetsinnässä tapahtui kuitenkin ETA-sopimuksen tultua voimaan vuonna 1994. Tuolloin lainsäädännön ulkomaalaisrajoitukset poistuivat ja ulkomaiset kaivosyhtiöt hakivat valtuuksia eri-

tyisesti Lapissa. Myös Ruotsissa säätelyn keventäminen mahdollisti ulkomaisten yhtiöiden pääsyn kaivostoimintaan (Walker 2011: 28).

Kehitys 2000-luvulla

Suomalaisomisteisen kaivostoiminnan tulevaisuus ei näyttänyt 2000-luvun alussa lupaavalta, kun Outokumpu Oy ilmoitti luopuvansa Pyhäsalmen ja Hituran kaivoksista. Jäljelle jäi vain Kemin kromikaivos. Tämä herätti jälleen kansanedustajien huolen suomalaisen kaivostoiminnan tulevaisuudesta, ja 69 kansanedustajaa eri puolueista esitti uuden valtiollisen kaivosyhtiön perustamista (TPA 151/2002). Kaivostoiminnan arveltiin olevan tulevaisuudessa merkittävä työnantaja väestökatoalueilla, joten jo löydetty malmiesiintymät oli saatava hyödynnettyiksi mahdollisimman pian.

Outokummun kaivostoiminnasta vetäytymisestä huolimatta malminetsintään volyymi kasvoi 2000-luvulla, ja etsintään käytettiin vuosittain noin 40–60 miljoonaa euroa, mistä Geologian tutkimuskeskuksen osuus oli noin 10 miljoonaa. Suurin osa Suomessa malminetsintää harjoittavista yrityksistä on ollut riskirahoituksella toimivia etsintäyhtiöitä, jotka myyvät löydöksensä varsinaisille kaivosyhtiöille (HE 273/2009). Hyviä uusia löydöksiä on pidetty mahdollisena, mistä esimerkkinä Anglo Americanin löydös Sakattilammella. Toistaiseksi vallitsevana piirteenä on silti ollut jo hylättyjen kaivosten uudelleen avaaminen tai jo pitkään aiemmin tiedossa olleiden esiintymien hyödyntäminen. Selityksenä tähän on metallien voimistunut kansainvälinen kysyntä ja korkea hintataso, mikä on tehnyt aiemmin kannattamattomista esiintymistä kannattavia (Walker 2011).

Vallitsevana ilmiönä kaivostoimintaa koskevassa keskustelussa on ollut ajatus kaivosten avaamisen siunauksellisista vaikutuksista, mutta ajoittain esiin ovat nousseet toiminnan aiheuttamat vahingot ympäristölle ja muille toimijoille. Outokummussa ympäristöongelmat ja saasteet oli havaittu jo 1920-luvulla, mutta vallitsevan näkemyksen mukaan ne olivat välttämätön maksu edistyksestä (Björn & Kortelainen 2011). Kriittinen keskustelu lisääntyi 1980-luvulla muiden vihreiden arvojen nousun myötä. Keskustelua vilkastutti ulkomaisten yhtiöiden toiminta (esim. KK 546/1994) sekä ydinvoimapäätöksiin liittyen uraanin etsinnän lisääntyminen (esim. KK 1032/2005).

Tämä voimisti vaatimuksia kaivoslain uudistamisesta (esim. LA 12/2006). Lakia oli valmisteltu jo 1980–90-lukujen vaihteessa ja lain uudistamista tarkastellut työryhmä oli julkaissut raporttinsa

2003 (Kaivoslain... 2003). Nyt havaitut epäkohdat niin ympäristön kuin maanomistajien oikeuksien huomioimisessa lisäsivät paineita toteuttaa uudistukset. Talousvaliokunnan mietinnössä (TaVM 49/2010) todettiin uudistusten tarpeen nousseen nimenomaan siitä, että vanhaa lakia säädettäessä kaivostoiminta oli pääosin valtionyhtiöiden hallussa, ja näin ollen yhtiöiden sääntelyn ajateltiin toteutuvan muuta kautta ilman kaivoslain määräyksiä.

Hallituksen esitys (HE 273/2009) uudeksi kaivoslaiksi tuli eduskuntaan talvella 2010. Uudessa laissa kohennettiin kiinteistön omistajien ja muiden haittaa kärsivien asemaa sekä parannettiin alueiden käytön, ympäristön sekä muiden yleisten ja yksityisten etujen huomioimista. Lähetekeskustelussa (PK 3/2010) elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen korosti kaivosalan merkittävyyttä kansantalouden kannalta ja alaan liittyvien toimintojen työllistävyyttä erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa. Hallituksen tavoitteena oli rohkaista, auttaa ja kannustaa kaivostoimintaa liikkeelle, ja valtio osallistui sähkö-, vesi- ja liikenneinfran rakentamiseen, rahoitukseen Finnveran ja Tekesin kautta sekä kaivosalan työntekijöiden koulutukseen. Mauri Pekkarinen sanoi: ”*Jo edellinen Suomen hallitus on luvannut ja tämä hallitus pannut vielä vähän paremmaksi valtiovallan erittäin merkittävää mukaantuloa, eri vaiheisiin aineellista mukaantuloa suomalaisien veronmaksajien rahoilla, rahaa siihen, että ulkolaiset saavat tulla tänne ja investoida, teettää täällä työtä, ottaa täältä malmin ja myydä sen maailmalle*” (PK 3/2010).

Uudistettu laki paransi kaivostoiminnan vaikutusten kohteeksi joutuvien sidosryhmien asemaa mutta säilytti edelleen periaatteen, jonka mukaan kaivostoiminnan intressit menevät muiden intressien edelle. Näin ollen kaivos voitiin perustaa myös vastoin maanomistajan tahtoa. Muiden toimijoiden parantunutta huomioimista pidettiin yleisesti edistysaskeleena, mutta joissakin SDP:n ja Vasemmistoliiton puheenvuoroissa kritisoitiin ympäristökysymysten liian vähäistä painoarvoa. Toisaalta Kokoomus–Keskusta-akselilla kritisoitiin lakia lupabyrokratian lisäämisestä ja epäiltiin lisääntyvän säätelyn vaikeuttavan kaivosyhtiöiden toimintaa. Julkituotuna huolena oli lisäksi se, ettei kaivosteollisuuden toimintaedellytyksiä rajoiteta sääntelyllä niin, että se heikentäisi Suomen kilpailukykyä Ruotsiin nähden. Nämä näkemykset vastasivat kaivosteollisuuden etujärjestöjen ja elinkeinoelämän esittämiä huolia liiallisesta säätelystä (esim. Hernesniemi *et al.* 2011).

Yhtenä kriittisenä teimana eduskuntakeskustelussa oli epäily kaivostoiminnan ajautumisesta

liiaksi ulkomaisiin käsiin. Kansanedustaja Esa Lahtela (sd) muotoili asian seuraavasti: ”*Suomihan käyttäytyy tässä niin kuin kehitysmaa – Meillähän tehdään tässä joka tapauksessa niin, että ulkolaisia haalitaan tänne, rahat menevät sinne. Eivät ne huvikseen tänne tule ne firmat, vaan ne ottavat voitot välistä. Ne vievät eurot mennessään ja jättävät meille tyhjäät luolat tai avolouhokset.*” Elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen jakoi näkemyksen siitä, että valtionyhtiöiden luopuminen kaivostoiminnasta oli ollut virhe (PK 165/2010).

Kriittisistä huomioista huolimatta kaivostoiminnan lisääntyminen oli vuonna 2010 ja alkuvuodesta 2011 vallinneen yleisen näkemyksen mukaan myönteinen asia, eivätkä kaivostoiminnan ympäristövaikutukset herättäneet laajempaa huomiota. Kaivosalan toimijoiden käsityksistä toimialan hyväksyttävyydestä ja ympäristökysymysten painoarvosta kertoi osaltaan se, että Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen julkaisemassa klusteriraportissa ympäristökysymyksiin viitattiin vain parilla sivulla ja että raporttia varten haastateltujen kaivosalan asiantuntijoiden näkemyksen mukaan ympäristöongelmat olivat vain imagokysymys: ”*Keskeiseksi ongelmaksi koettiin nimenomaan huono imago, jolle ei Suomessa ole olemassa asiallisia perusteita*” (Hernesniemi *et al.* 2011: 224). Samalla tavalla syksyllä 2010 julkaistussa Suomen mineraalistrategiassa kaivosalan yhteiskuntavastuuta käsiteltiin hyvin vähän (Mononen & Sairinen 2011). Kaivosalan hyväksyttävyyttä oli alan toimijoille itsestäänselvyys, ja kansalaisten ajateltiin jakavan tämän näkemyksen, kunhan vain toimialasta levitetään riittävästi tietoa.

Suomessa metallikaivoksia omistavat yhtiöt

Suomessa vuonna 2011 kaivostoimintaa harjoittavista yhtiöistä pääosin suomalaisessa omistuksessa olivat Outokumpu ja Talvivaara. Outokummusta Suomen valtio omisti 30,8 prosenttia ja Kansaneläkelaitos kahdeksan prosenttia. Ulkomaisessa omistuksessa yhtiöstä oli noin viidennes. Talvivaaran suurin omistaja oli Pekka Perä (23,1 %) ja toiseksi suurin työeläkevakuutusyhtiö Varma (8,6 %). Ulkomaisten sijoittajien omistuksessa yhtiöstä oli noin kolmannes (taulukko 2).

Suomessa toimivat yhtiöt olivat kaivosteollisuutta kokonaisuutena tarkastellen joko pieniä tai keskisuuria. Ulkomaisista yhtiöistä kanadalaisia oli neljä, australialaisia kaksi ja ruotsalaisia kolme. Kanadalaisten kaivosyhtiöiden aktiivinen toiminta ympäri maailman on ollut seurausta Kanadan omasta vahvasta kaivosalasta. Toronton pörssiin oli

Taulukko 2. Suomessa metallikaivoksia omistavat yhtiöt, kohdemaat ja kaivokset.

Table 2. Mining companies operating in Finland, target countries of companies, and mines (metal ore) in Finland.

Kaivosyhtiö, kotimaa	Kaivostoiminnan kohdemaat	Kaivokset Suomessa, kaivoksen avausvuosi
Inmet Mining, Kanada	Kanada, Suomi, Turkki, Espanja, Papua Uusi Guinea, Panama	Pyhäsalmi, 1959
First Quantum Minerals, Kanada	Suomi, Australia, Sambia, Mauritania	Kevitsa, 2012
Agnico-Eagle, Kanada	Kanada, Meksiko, Suomi	Suurkuusikko, 2009
Dragon Mining, Australia	Suomi, Ruotsi	Orivesi, 1990; Jokisivu, 2009
Lapland Goldminers, Ruotsi	Suomi, Ruotsi	Pahtavaara, 1996
Belvedere Resources, Kanada	Suomi	Hitura, 1965
Talvivaara, Suomi	Suomi	Talvivaara, 2008
Outokumpu, Suomi	Suomi	Kemi, 1966
Endomines, Ruotsi	Suomi	Pampalo, 2011
Nordic Mines, Ruotsi	Suomi	Laiva, 2011
Altona Mining, Australia	Suomi, (Australia)	Kylylahti, 2012

listattu vuonna 2011 yli 1200 kaivosalan yhtiötä, ja lisäksi toimintaa suosiva lainsäädäntö ja investointipolitiikka sekä valtion tukipolitiikka ovat tukenneet kaivosyhtiöiden toimintaa (ks. Drohan 2004; McAllister 2008; Engler 2010). Esimerkki kaivosalan ja poliittisen eliitin hyvistä suhteista on Kanadan entisen pääministerin Joe Clarkin toimiminen First Quantum Mineralsin palkkaamana poliittisten suhteiden konsulttina Kongossa (Drohan 2004). Usealla mantereella toimivia yhtiöitä olivat kanadalaiset Inmet Mining, Agnico-Eagle ja First Quantum Mining. Muiden yhtiön osalta käynnissä olevaa kaivostoimintaa oli vain Suomessa tai Ruotsissa ja Altona Miningin osalta Suomessa ja Australiassa.

Ulkomaisten yhtiöiden saapumisesta huolimatta yhtenä keskeisenä piirteenä 2010-luvun alun kaivostoiminnassa voidaan pitää sitä, että valtaosa Suomessa toimivista yhtiöistä joko jatkoi Outokummun aloittamaa kaivostoimintaa (Inmet Mining, Dragon Mining, Belvedere Resources) tai ryhtyi hyödyntämään Outokummun kannattamattomina hylkäämiä löydöksiä (Altona Mining, Nordic Mines, Talvivaara). Kyse on ollut joko Outokummun hylkäämästä ydinliiketoimintaan kuulumattomasta toiminnasta tai toiminnasta, joka on arvioitu kannattavaksi metallien hintojen nousua. Yhtiöistä Talvivaara, Belvedere Resources, Dragon Mining, Nordic Mines ja Altona Mining nojasivat Outokummun perintöön siinäkin suhteessa, että niiden korkeimpaan johtoon kuului Outokummun entisiä työntekijöitä.

Kaivostoimintaa vuonna 2010 harjoittaneet tai aloittaneet yhtiöt olivat hyvin erikokoisia. Liikävaihdoltaan Outokumpu oli omaa luokkaansa, mutta Kemien kaivos muodosti vain vähäisen osan

teräsyhtiön liiketoiminnasta. Varsinaisista kaivosyhtiöistä omassa sarjassaan olivat Kanadalaiset First Quantum Minerals, Agnico Eagle ja Inmet. Työntekijöissä mitaten näistä suurin on First Quantum Minerals, jolla maailmanlaajuisesti on yli 6300 työntekijää. Yhtiöt olivat vakiintuneita toimijoita, jotka harjoittivat kaivostoimintaa useammalla kuin yhdellä mantereella ja useissa kaivoksissa. Yhtiöt tekivät hyvässä suhdanteessa myös hyvää tulosta.

Muut yhtiöt olivat kaivostoiminnan vasta hiltaintain aloittaneita tai vasta aloittamassa olevia, ja toiminnan painopiste oli joko kokonaan tai suurelta osin Suomessa. Näistä yhtiöistä Outokummun vanhoissa kaivoksissa toimintaa jatkaneet Dragon Mining ja Belvedere tekivät positiivista tulosta, mutta Talvivaara ja Lapland Goldminers olivat tappiollisia ja toimintaa aloittelevat Altona Mining, Nordic Mines ja Endomines ulkoisen rahoituksen varassa. Kaivostoiminnan luonteeseen kuuluu vuosien valmisteluprosessi ja suhteellisen suuret investoinnit, ja usein myös prosessin toimivuuden hiominen vie aikaa. Tässä suhteessa alkuvaiheen tappiollinen toiminta kuuluu asiaan, mutta samalla yhtiöiden pieni koko ja riippuvaisuus ulkoisesta rahoituksesta tarkoittaa sitä, että yhtiöiden menestys ja ylipäättään tulevaisuus on paljolti korkealla pysyvien metallien hintojen varassa.

Yhteiskuntavastuun sisällöt ja kaivosyhtiöiden piirteet

Kaivostoiminnan kokonaisvaltaisen arvioinnin kannalta olennaista tietoa on toiminnan laajuus ja kesto. Tässä eri kaivosten välillä on hyvin suuria eroja. Esimerkiksi Inmetin Pyhäsalmen kaivosalue

on yhteensä reilut 400 hehtaaria, kun taas Talvivaaran kaivosalue on 6100 hehtaaria. Vastaavasti Altona Miningin Outokummun kaivoksen elinikä on tämänhetkisen tiedon mukaan kymmenen vuotta, mutta Outokummun Kemian kaivoksessa on viimeisimpien arvioiden mukaan kaivettavaa jopa sadoiksi vuosiksi. On siis selvää, että nämä seikat vaikuttavat olennaisella tavalla erilaisten vaikutusten arviointiin. Kaikkien yhtiöiden netissä julkaisemasta materiaalista näitä tietoja ei kuitenkaan löytynyt (taulukko 3).

Samoin jäteveden määrä, joka Inmetin Pyhäsalmen kaivoksella on yli viisi miljoonaa kuutiometriä vuodessa ja Agnico-Eaglen Suurkuusikon kaivoksella noin 1,5 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, yhdistettynä tietoon siitä, mistä vesi otetaan, kuinka se puhdistetaan ja mihin se päättyy, on olennaista tietoa arvioitaessa toiminnan vaikutusta luonnon tilaan kaivoksen lähialueilla. Tästä huolimatta suurin osa yhtiöistä ei raportoinut jätevesiä koskevaa tietoa ollenkaan.

Yhtiöiden raportoinnissa sosiaalisista vaikutuksista on löydettävissä hyvin samankaltaiset erot kuin ympäristövaikutusten kohdalla (taulukko 4). Kehitysmaaoissa pääsiallisesti toimivan First Quantum Mineralsin haasteet sosiaalisten vaikutusten kohdalla ovat erilaisia kuin länsimässä toimivilla yhtiöillä, jolloin myös raportointi painottuu erilaisiin kysymyksiin. Yhtiö tarjoaa kehitysmaissa sairaalapaalveluja, osallistuu HIV/AIDS-valistukseen, koulutukseen ja paikallisen maanviljelyn tukemiseen. Panostukset ympäröivään yhteisöön muistuttavat siis suomalaisten metsä- ja kaivosyhtiöiden toimia 1920–30-luvuilla, jolloin yhtiöt joutuivat luomaan

itse työntekijöidensä tarvitsemat peruspalvelut (esim. Rytteri 2002). Yhtiö nostaa esiin myös sen, että toiminta Sambiassa, Kongossa ja Mauritaniassa muodostaa keskimäärin neljä prosenttia maiden kansantulosta. Tästä voi päätellä, että arvioitaessa näissä maissa yhtiöiden toimintaa ja hyväksyttävyyttä taloudellisilla vaikutuksilla on hyvin suuri painoarvo. Kehitysmaaoolosuhteissa tilanne saattaa ylipäätään olla, että yhtiöillä on paremmat mahdollisuudet tarjota erilaisia peruspalveluja kuin paikallisella tai kansallisella hallinnolla (Kemp 2010: 2). Yhtiöiden toiminnan taloudellisella merkityksellä on toki suuri painoarvo muissakin maissa, ja suuremmat yhtiöt raportoivat niin paikallisten työntekijöiden käytöstä kuin paikallisten tavarantoimittajien käyttämisestä, millä pyritään osoittamaan kaivostoiminnan paikallistaloudellinen merkitys.

Analysoitaessa yhtiöiden vastuullisuutta yhteiskunnallisena vallankäyttäjänä tai sitä, millaisiin taloudellisiin suhteisiin yhtiöiden toiminnan hyväksyttävyyden perustuu, yhtiöiden raportit antavat vain epäsuoria vastauksia. Jotain yhteiskunnallisesta roolista kertoo joidenkin yhtiöiden julkistamat valtion avustukset sekä suhteet teollisuuden etua ajaviin järjestöihin. Yhtiöiden todellisesta vaikutusvallasta esimerkiksi teollisuudenalaa koskevan säätelyn tasoa määritettäessä nämä tiedot eivät kuitenkaan kerro.

Yhtiöiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden on usein ajateltu perustuvan viranomaisten asettamien rajojen ja lainsäädännön noudattamiseen. Yhtiöiden kansainvälistyminen, sijoittajien ja asiakkaiden kiinnostuminen teollisuuden toimintaperiaatteista sekä internetin mahdollistama nopea tiedonvälitys on kuitenkin johtanut siihen, että

Taulukko 3. Yhtiöiden raportointi ympäristövaikutuksista kertovista indikaattoreista.

Table 3. Indicators concerning environmental impact reported by companies.

	Outokumpu	Agnico-Eagle	Inmet	First Quantum Minerals	Talvivaara	Endominex	Altona Mining	Dragon Mining	Nordic Mines	Lapland Goldminers	Belvedere
Kaivoksen elinikä	x		x	o	x		x				
Kaivostoiminnan pinta-ala		x	x		x	x	x		x		
Veden käyttö	x	x	x	o	x						
Veden lähde	x	x	x	o	x						
Veden kierrätysosuus	x	x	x	o							
Jätevedet	x	x	x		x						
Käytetty energia	x	x	x	x	x						
Kasvihuonepäästöt	x	x	x	x							
Jätekasojen määrä	x	x	x	x	x						

x: raportoitu, o: raportoitu osittain

yhtiöiden toiminnasta kärsivät tahot saavat paremmin äänensä kuuluviin ja yhtiöiden toimet ovat kansalaisjärjestöjen jatkuvassa seurannassa. Tästä on seurannut, että toiminnan hyväksyttävyyttä ovat määrittelemässä entistä useammat tahot ja että yhtiöiden on vakuutettava myös nämä virallisen hallinnon ulkopuoliset toimijat toimintansa hyväksyttävyydestä. Tästä osoituksena säännöllisten kansalaisjärjestökontaktien olemassaolo kuuluu GRI-raportointistandardissa tarkasteltaviin kysymyksiin, ja tässä tarkasteltavista yhtiöistä Outokumpu ja Inmet ovat näitä kontakteja luoneet.

Kaivosyhtiöiden kohtaaman lisääntyneen kritiikin seurauksena suurimpien yhtiöiden johto muotoili vuonna 1999 aloitteen (*Global Mining Initiative*) kestävyyden eri osa-alueiden huomioimiseksi kaivosteollisuudessa. Työtä jatkettiin eri muodoissa ja eri organisaatioiden toimesta, ja vuonna 2001 perustettiin *International Council on Mining and Metals* (ICMM), jonka tavoitteena on edistää kaivosteollisuuden yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä. Järjestö on julkaissut kymmenkohtaisen listan periaatteista, joiden noudattamiseen jäsenet sitoutuvat GRI-raportointistandardin lisäksi.

Tässä artikkelissa mainituista Suomessa kaivos-toimintaa harjoittavista tai lähiaikoina suunnittelevista yhtiöistä Anglo American on järjestön jäsen, mutta varsinaisen analyysin kohteena olevista yhtiöistä ei yksikään. Belvedere kertoo kuitenkin nettisivuillaan noudattavansa ICMM:n kestävyysperiaatteita. Yhtiö ei silti raportoi GRI-standardin mukaisesti. GRI:n mukaisesti raportoivia yhtiöitä ovat Outokumpu, Agnico Eagle, Inmet ja Talvi-

vaara, mutta yhtiöt julkaisevat tietoja osin eri indikaattoreista. Kattavimmin toiminnastaan raportoi Agnico Eagle. Yhtiöiden välillä tehtävää vertailua vaikeuttaa juuri se, etteivät kaikki yhtiöt julkaise samoja tietoja tai tietoja on luokiteltu eri lähtökohdista. Yhtenä keinona raportoinnin luotettavuuden lisäämiseen on raportointitietojen ulkopuolinen tarkastaminen, mikä kuuluu ICMM:n suosittelemiin periaatteisiin. Tässä tarkastelluissa yhtiöistä ulkopuolista tarkastusta käyttivät vuonna 2010 Outokumpu ja Inmet. Agnico Eagle kertoi raportissaan tarkastuksen olevan kehitteillä (taulukko 5).

Raportoinnin julkaisukieli kertoo epäilemättä siitä, kenelle yhtiöiden raportointi on suunnattu. Kattavimmin suomeksi toiminnastaan raportoivat pääosin suomalaisomisteiset Outokumpu ja Talvivaara sekä ruotsalainen Nordic Mines, jonka nettisivut olivat myös suomeksi. Outokummunkin kohdalla vastuuraportoinnin pääasiallisen lukijakunnan ajatellaan kuitenkin olevan ulkomaista, koska vuosikertomuksen laajinta versiota ei ollut saatavilla suomeksi. Muista yhtiöistä suomenkielistä tietoa oli saatavissa vähäisessä määrin Altona Miningin ja Belvederen sivuilta. Yhtiöiden vähäinen panostus suomenkielisen informaation julkaisemiseen kertonee siitä, että pääasiallisina sidosryhminä, joiden on ajateltu olevan kiinnostuneita yhtiöitä koskevasta informaatiosta, ovat sijoittajat ja asiakkaat. Miltään sidosryhmältä ei ollut tullut sellaista painetta, joka olisi kannustanut yhtiöitä panostamaan suomenkielisen materiaalin julkaisemiseen nettisivuillaan, eivätkä yhtiöt toisaalta nähneet tarvetta tiedottaa toiminnastaan.

Taulukko 4. Yritysten raportoidut sosiaalisista vaikutuksista kertovat indikaattorit.

Table 4. Indicators concerning social impact reported by companies.

	Outokumpu	Agnico-Eagle	Inmet	First Quantum Minerals	Talvivaara	Endomines	Altona Mining	Dragon Mining	Nordic Mines	Lapland Goldminers	Belvedere
Työntekijöiden määrä	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
Paikalliset työntekijät		x	x		x	x					
Naisten osuus	x	x			x	x					
Työvoiman vaihtuvuus	x	x			x						
Onnettomuudet	x	x	x	x	x	x					
Paikallisten tavarantoimittajien osuus		x	x		x						
Investoinnit paikallisyhteisöön	x	x	x	x				x			
Kansalaisjärjestökontaktit	x		x								
Valtionavut	x		x		x						

Taulukko 5. Yhtiöiden yhteiskuntavastuuraportoinnin määrä ja laatu.

Table 5. Level and quality of responsibility reporting published by companies.

	Yhteiskuntavastuu/ Kestävyysraportti	Raportointi standardi	Periaatteet tai standardit joita yhtiö raportoi noudat- tavansa	Ulko- puolinen tarkastus	Suomenkielinen raportointi
Outokumpu	Yhdistetty vuosiker- tomus ja yhteiskunta- vastuuraportti, 235 s.	GRI B+	BAT, UN Global Com- pact, ISO 14001, Eettiset periaatteet	Kyllä	Taloudellinen kat- saus ja nettisivut
Agnico-Eagle	Vastuuraportti, 103 s.	GRI A	TSM, ISO 14001, Eettiset periaatteet	Kehitteillä	
Inmet	Kestävyys, 74 s.	GRI B+	TSM, UN Global Com- pact, SEAT, SECA	Kyllä	
Talvivaara	Luku vuosikertomuk- sessa, 23 s.	GRI C	ISO 14001, Kestävän kehityksen politiikka		Kaikki myös suomeksi
Dragon Mining	Luku vuosikertomuk- sessa, 3 s.				
Lapland Goldminers			Yhteiskunta- ja ympäristö- vastuu -periaatteet (netissä)		
Belvedere			ICMM periaatteet (netissä)		Yksi sivu netissä
Endomines			Ympäristöpolitiikka; tiedo- tuspoliitiikka		
Altona Mining					Outokummun kaivosta käsitteleviä artikkeleita netissä
Nordic Mines	Kaksi sivua vuosiker- tomuksessa				Nettisivut myös suomeksi
First Quantum Minerals	Kestävyysraportti, 41 s. Kasvihuonepäästö- raportti, 13 s.		Kestävyys -strategia; Yhteiskuntavastuu-strategia; eettiset periaatteet; Equator Principles; ILO-periaatteet		

GRI = Global Reporting Initiative

BAT = Best available techniques

TSM = Towards sustainable mining, an initiative of the Mining Association of Canada

SECA = Safety, environment and community affairs standards (Inmet standard)

SEAT = Socio-economic Assessment Toolbox (Developed by Anglo American)

ICMM = International Council on Mining & Metals

Talvivaaran muita aloittelevia yhtiöitä laajempia panostuksia yhteiskunnalliseen raportointiin selittänee aivan uuden, hyvin laajan ja erilaiseen prosessiin perustuvan toiminnan aloittaminen. Tässä tilanteessa yhtiön oli perusteltua panostaa toiminnastaan ja toimintaperiaatteistaan tiedottamiseen. Uuden kaivoksen vuonna 2011 avannut ja samalla suomenkieliseen tiedottamiseen panostanut yhtiö oli myös Nordic Mines. Yhtenä selityksenä pienempien yhtiöiden puuttuvaan tai vähäiseen yhteiskunnalliseen raportointiin voi myös olla niiden pieni koko. Toimintaansa aloittelevilla ja suhteellisin pienillä yhtiöillä ei ole ollut resursseja panostaa toiminnastaan ja periaatteistaan raportointiin. Lisäksi uutta kaivos-

ta avaamassa olleilla yhtiöillä, Nordic Minesilla, Altona Minesilla ja Endominesilla, ei ollut toistaiseksi esittää toteutuneita lukuja kaivoksen toiminnasta.

Päätelmät

Tässä artikkelissa on tarkasteltu sekä kaivosteollisuuden toimintaan kohdistuneita yhteiskunnallisia odotuksia että kaivosyhtiöiden yhteiskuntavastuun raportointia. Yhteiskunnalliset odotukset kaivostoimintaa kohtaan ovat käytetyn aineiston perusteella koostuneet toiminnan tuottamista vientituloista, työpaikoista ja taloudellisista kerrannaisvaikutuksista. Näiden seikkojen voidaan

katsoa edustavan käytännöllistä hyväksyttävyyttä. Moraalinen hyväksyttävyyys liittyi puolestaan kaivostoiminnan kansalliseen etuun samaistamiseen ja kansallisen hyvinvoinnin edistämiseen (ks. Virkka 1999). Kyse oli koko maan kehittämisestä ja tulojen koitumisesta yhteiseksi eduksi. Kaivostoiminnan toivottavuus muodostui todetuksi itsensänselvyydeksi ja jokainen vähänkään lupaavan malmiesiintymän löytyminen maakunnissa oli lupaus taloudellisesta vaurastumisesta. Kaivostoiminnan ja kansallisen ajattelun suhde onkin hyvin samanlainen kuin metsäteollisuuden edun samaistaminen kansallisvaltion ja hyvinvointivaltion rakentamiseen. Kansallisten luonnonvarojen hyödyntäminen, työllisyyden edistäminen ja taloudellisen hyvinvoinnin lisääntyminen olivat kaikkia toimijoita yhdistäviä käytännön tavoitteita (Rytteri 2009; Donner-Amnell & Rytteri 2010).

Kaivostoiminnan moraalinen hyväksyttävyyys joutui epäilyksen alle ympäristöarvojen huomiointia koskevan keskustelun myötä, mikä heijastui eduskunnassa hallitukselle esitetyissä kysymyksissä. Kaivostoiminnan aiheuttamat ympäristöongelmat ja kaivosten mahdollinen avaaminen myös luonnonsuojelualueilla aiheuttivat sen, että ajatus kaivostoiminnasta missä ja miten tahansa ei ollut kaikkien mielestä toivottavaa. Moraalinen hyväksyttävyyys joutui edelleen kyseenalaiseksi ulkomaisten yhtiöiden aloitettua malminetsinnän Suomessa. Outokumpun hankkiminen valtiolle oli alun pitäen merkinnyt sen uhan torjumista, että kansallisten luonnonvarojen tuottama hyöty olisi joutunut ulkomaisiin käsiin. Nyt tämä uhka näytti jälleen mahdolliselta. Moraalinen hyväksyttävyyys joutui edelleen koetukselle ulkomaisten yhtiöiden kiinnostuttua mahdollisista uraanivaroista. Vastustuksessa ei ollut kyse ainoastaan kaivostoiminnasta vaan yleisemmin ydinvoiman vastustamisesta. Kaivosyhtiöiden toiminta ja niitä koskeva sääntely kyseenalaistettiin myös käytännöllisestä näkökulmasta. Maanomistajien ja paikallisyhteisöjen edut oli huomioitu heikosti voimassa olleessa lainsäädännössä, mikä johti lisääntyviin paineisiin uudistaa lainsäädäntöä niin, että maanomistajien ja muiden kaivostoiminnan vaikutuspiirissä olevien toimijoiden intressit tulisivat paremmin huomioiduiksi.

Lakiuudistuksen jälkeen vallitsevana tulkintana kaivosteollisuudesta säilyi sen moraalinen hyväksyttävyyys, ja teollisuuspoliittisten linjausten mukaan myös ulkomaisten yhtiöiden harjoittama malminetsintä ja kaivostoiminta oli kansallisen edun mukaisinta. Niinpä metallien nousseiden maailmanmarkkinahintojen seurauksena 2000-luvulla virinnyt kaivosteollisuuden nousu otettiin innolla vastaan. Toi-

salta useissa kannanotoissa asetelma ulkomaisista yhtiöistä hyödyntämässä suomalaisia luonnonvaroja säilyi arveluttavana. Tämän lisäksi tietoisuus Talvi-vaaran ympäristövaikutuksista kiinnitti laajemmin huomiota kaivostoiminnan ympäristövaikutuksiin ja toimialan tuottamien hyötyjen ja haittojen suhdetta punnittiin entistä huolellisemmin.

Kaiken kaikkiaan vuonna 2011 esiin ryöpsähäntä keskustelu kaivosyhtiöiden yhteiskunnallisesta asemasta ja ympäristövaikutuksista mursi käsitystä kaivostoiminnan itsestään selvästä ja kaikinpuolisesta hyväksyttävyydestä. Usein toistettu fraasi ”me kaikki tarvitsemme metalleja” ei enää kaikkien kansalaisten näkökulmasta riittänyt tekemään kaivostoimintaa hyväksyttäväksi, vaan toimintaa arvioitiin kaikkien käytännön seurausten osalta entistä tarkemmin ja reunaehjoja asettaen. Huomion kohteena olivat hyötyjen ja haittojen oikeudenmukainen jakautuminen, ja näkemys toiminnan hyväksyttävyydestä tehtiin erilaisia moraalisia näkökohtia punnitien.

Suomalaisen lainsäädännön ja yhteiskunnallisen ilmapiirin kaivosmyönteisyys on kuitenkin todennäköisesti ollut se tekijä, jonka vuoksi osa kaivostoimintaa harjoittaneista tai sitä aloitelleista yhtiöistä ei vuonna 2010 ollut juurikaan panostanut vastuuraportointiin. Yhtiöillä ei mitään ilmeisimmin ollut Suomessa paikallisyhteisöjen, kansalaisjärjestöjen tai viranomaisten taholta tullutta painetta osoittaa yhtiön vastuullista asennetta. Tähän viittaa se, että yhtiöistä nimenomaan ne, jotka toimivat ainoastaan Suomessa tai Ruotsissa, eivät olleet panostaneet yhteiskuntavastuuraportointiin. Uusien vastikään kaivostoiminnan aloittaneiden yhtiöiden korkeimmassa johdossa oli myös useita entisiä Outokumpu Oy:ssä toimineita henkilöitä, joiden näkemys kaivostoiminnan ja yhteiskunnan suhteesta on ehkä muotoutunut valtionyhtiön valtakaudella.

Yhtiöiden toimintaan Suomessa kohdistunutta vähäistä painetta selittää osaltaan myös se, että toimiala on ollut Suomessa pieni ja vähäisen julkisen huomion kohteena. Lisäksi uusien yhtiöiden toiminta on jatkunut jo Outokumpu-yhtiön aikana toimineissa kaivoksissa tai alueilla, joiden potentiaali kaivostoimintaan on ollut tiedossa jo pitkään. Näin ollen toiminta ei ollut ympäröiville yhteisöille yllätys, vaan siihen on totuttu tai osattu varautua. Yritysten ei siten ole edes tarvinnut hakea yhteisöiltä erityistä hyväksyntää. Sen sijaan suuret monissa maissa toimivat yhtiöt olivat panostaneet raportointiin. Yhtiöiden koon ja vastuuraportoinnin välillä on selkeä korrelaatio. Tämä piirre on todettu myös useissa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Bebbington *et al.* 2009). Kolme suurta ka-

nadalaista, First Quantum Minerals, Agnico-Eagle ja Inmet, olivat panostaneet tarkastelluista yhtiöistä laajimmin yhteiskunta- ja ympäristövaikutuksia käsittelevän informaation julkaisemiseen. Yhtenä selityksenä tähän on Kanadassa jo vuonna 1994 julkistetut periaatteet yhteiskunnallisesti kestäväen kaivostoiminnan edistämiseksi (ks. McAllister 2008: 158). Yhtiöiden kotimaassa pitkään jatkunut keskustelu on epäilemättä luonut suhteellisen korkeat odotukset näiden yhtiöiden raportoinnille. Tämän lisäksi raportoinnista on tullut standardi maailman suurimmille kaivosyhtiöille (esim. Jenkins & Yakovleva 2006; Fonseca 2010).

Toisaalta myös osakkeenomistajat ja sijoittajat ovat kiinnostuneita yhtiöiden toimintaperiaatteista. Kanadalaiset kaivosyhtiöt ovat ajoittain sekaantuneet erilaisiin ympäristö- ja ihmisoikeuskonflikteihin ympäri maailmaa (esim. Drohan 2004; Engler 2010), ja näillä tapahtumilla on ollut vaikutusta yhtiöiden julkisuuskuvaan ja sitä kautta toimintaedellytyksiin. Monissa maissa toimivien yhtiöiden intresseissä onkin vakuuttaa sijoittajille, ettei yhtiön arvo romahda yllättävien skandaalien seurauksena. Yhtenä keinona osoittaa toiminnan olevan yhteiskunnallisesti kestäväällä pohjalla on panostaminen toiminnasta raportointiin.

Yhtiön toimintaympäristö ja aiemmat kokemukset heijastuvat myös siihen, kuinka raportointi toteutetaan. Sambiassa ja Kongossa toimintansa aloittanut First Quantum Minerals painottaa raportoinnissaan yhtiön toimia terveydenhuollon ja perusinfraan järjestämisessä. Ympäristövaikutuksia käydään myös läpi, mutta raportista ei löydy samassa määrin kaivoksittain eriteltyä tietoa kuin Agnico-Eaglean ja Inmetin raporteissa. Syynä siihen, etteivät yhtiöt eivät julkaise esimerkiksi ympäristönsuojelun kannalta merkityksellisiä tietoja, saattaa olla vaikeasti hankittava ja tulkinnanvarainen tieto tai yhtiön puutteellinen sisäinen seuranta, mutta kyse voi olla myös strategisesta valinnasta. Joissakin tapauksissa raportoinnin yhtenä – ja aina julkilausumattomana – tehtävänä onkin vakuuttaa lukija siitä, että yritystoiminnan vastuullisuutta tulee tarkastella juuri näiden indikaattoreiden näkökulmasta ja että yhtiön käyttämät mittarit ovat mielekkäitä.

Yritys, joka katsoo toimintansa olevan kaikin puolin kunnossa, voi ajatella erillisten vastuullisuusstrategioiden ja -raporttien aiheuttavan vain turhaa vaivaa. Näin asia on ehkä pienemmissä kaivosyhtiöissä tähän saakka tulkittu. Nykyisessä tilanteessa kaivosyhtiöiden toimintaan kohdistuu kuitenkin niin suurta mielenkiintoa, että paineet raportointiin todennäköisesti kasvavat. Yhtiöiden

etu pitkällä tähtäimellä onkin, että keskustelua vaikutuksista käydään todellisten lukujen perusteella. Sitoutuminen informaation julkaisemiseen mahdollisimman laajasti vähentää myös epäilyksiä siitä, että yhtiö jättäisi jotain tarkoituksella kertomatta tai ohjaisi tarkastelun kohdistumista ainoastaan yhtiön kannalta myönteisiin seikkoihin.

Todennäköistä on myös se, että yhtiöillä on jatkossa entistä suurempi työ vakuuttaa kansalliset toiminnan hyväksyttävyydestä. Kansalaisten näkökulmasta olisikin edullista, että yhtiöiden toiminnan vaikutuksista olisi helposti saatavilla luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa. Näin voitaisiin paremmin arvioida, millaisia toimia ympäristön ja ympäröivän yhteisön huomioimiseksi voidaan yhtiöiltä edellyttää.

Kiitokset

Kiitän Rauno Sairista, Matthew Sawatzkya sekä kahta anonymia arvioitsijaa käsikirjoituksen kehittämisestä auttaneista kommentteista. Artikkelin on tehty osana Suomen Akatemian rahoittamaa projektia ”Suomalaiset kaivosyhteisöt globaalissa muutoksessa: Paikallisen vastaanoton kapasiteetit?” (SA 14162).

Lähteet

- Adams, Carol A., Hill, Wan-Ying & Roberts, Clare B. (1998). Corporate social reporting practices in Western Europe: legitimating corporate behaviour? *British Accounting Review* 30, 1–21.
- Björn, Ismo & Kortelainen, Jarmo (2011). Yhteisökudelman säilyminen ja purkautuminen Outokummun kaivoskaupungissa. *Terra* 123:3, 155–164.
- Bebbington, Jan, Higgins, Colin & Frame, Bob (2009). Initiating sustainable development reporting: evidence from New Zealand. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 22:4, 588–625.
- Brereton, David, Pesce, Dante & Abogadir, Ximena (2011, toim.) *Proceedings of the first international seminar on social responsibility in mining 19-21 October 2011*. Gecamin, Santiago.
- Campbell, John L. (2007). Why would corporations behave in socially responsible ways? An institutional theory of corporate social responsibility. *Academy of Management Review* 32:3, 946–967.
- Donner-Amnell, Jakob & Rytteri, Teijo (2010). Metsäsektorin legitimeetti murroksessa. Teoksessa Rannikko, Pertti & Määttä, Tapio (toim.) *Luonnonvarojen hallinnan legitimeetti*. Vastapaino, Tampere, 219–256.
- Drohan, Madelaine (2004). Tango in the Congo. *Canadian Geographic* 124:6, 86–98.
- Engler, Yves (2010). Blood on our hands. *Canadian Dimension* 44:3, 42–43.
- Fonseca, Alberto (2010). How credible are mining corpora-

- tions' sustainability reports? A critical analysis of external assurance under the requirements of the international council on mining and metals. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 17, 355–370.
- Hernesniemi, Hannu, Berg-Andersson, Birgitta, Rantala, Olavi & Suni, Paavo (2011). *Kalliosta kullaksi kummusta klusteriksi. Suomen mineraalikeluunin vaikuttavuus selvitys*. ETLA, Helsinki.
- Jenkins, Heledd & Yakovleva, Natalia (2006). Corporate social responsibility in the mining industry: exploring trends in social and environmental disclosure. *Journal of Cleaner Production* 14, 271–284.
- Jensen-Eriksen, N. (2008). Metsäteollisuus, markkinat ja valtio 1973–1995. Teoksessa Kuisma, Markku (toim.) *Kriisi ja kumous*. SKS, Helsinki, 27–189.
- Kaivoslain muutostarpeita selvittävä työryhmä (2003). Esitys kaivoslain uudistamiseksi. *Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 2/2003*.
- Kansallinen teollisuusstrategia (1993). *Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 1/1993*.
- Kemp, Deanna (2010). Community relations in the global mining industry: exploring the internal dimensions of externally oriented work. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 17, 1–14.
- Kuisma, Markku (1989). *A history of Outokumpu*. Gummerus, Jyväskylä.
- Kuisma, Mika & Temmes, Armi (2011). Yritysten vastuura-portointi. Teoksessa Joutsenvirta, Maria, Halme, Minna, Jalas, Mikko & Mäkinen, Jukka (toim.) *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*. Gaudeamus, Helsinki, 267–282.
- McAllister, Mary Louise (2008). Shifting foundations in a mature staples industry: a history of Canadian mineral policy. Teoksessa Howlett, Michael & Brownsey, Keith (toim.) *Canada's resource economy in transition. The past, present, and future of Canadian staples industries*. Emond Montgomery, Toronto, 145–166.
- Mononen, Tuija & Sairinen, Rauno (2011). Kaivostoiminta ja paikallisen hallinnan haaste. *Terra* 123:3, 125–126.
- Raumolin, Jussi (1986). Kaivos- ja metallituotteiden maailmantalous. *ETLA Keskusteluaiheita* 211.
- Roca, Laurence Clément & Searcy, Cory (2012). An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. *Journal of Cleaner Production* 20, 103–118.
- Rytteri, Teijo (2002). Metsäteollisuusyrityksen luonto. Tutkimus Enso-Gutzeitin ympäristö- ja yhteiskuntavastuun muotoutumisesta. Joensuun yliopisto, Maantieteen laitos, *Julkaisuja* 10.
- Rytteri, Teijo (2009). Valtionyhtiön yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden tapaus Kemijärven sellutehdas. *Terra* 121:4, 273–284.
- Sairinen, Rauno (2011). Kaivosteollisuuden yhteiskuntavastuu ja muuttuva suhde paikallisyhteisöön. *Terra* 123:3, 139–146.
- Skouloudis, Antonis, Evangelinos, Konstantinos & Kourmou-
sis Fotis (2010). Assessing non-financial reports according to the global reporting initiative guidelines: evidence from Greece. *Journal of Cleaner Production* 18, 426–438.
- Suchman, Mark C. (1995). Managing legitimacy: strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review* 20:3, 571–610.
- Valtionyhtiötyöryhmä (1993). Valtionyhtiötyöryhmä 1993:n mietintö. Kauppa- ja teollisuusministeriö, *Työryhmä- ja toimikuntaraportteja 22/1993*.
- Virkkala, Seija (1999). Yritykset kansallisissa projekteissa ja globalisaatiossa – esimerkkinä Outokumpu-konserni. *Alue ja Ympäristö* 28:1, 31–43.
- Walker, Simon (2011). Growing interest in Nordic mineral prospects. *Engineering & Mining Journal*, October, 28–34.
- Whitmore, Andy (2006). The emperor's new clothes: sustainable mining? *Journal of Cleaner Production* 14, 309–314.

Eduskunnan asiakirjat

- Raha-asia aloite (RA) 1398/1985: Määrärahan osoittamisesta Outokumpu Oy:n osakepääoman korottamiseksi Sotkamon Talvivaaran kaivoksen avaamiseksi. Heikki Mustonen ym.
- Kirjallinen kysymys (KK) 274/1993: Malminetsinnän tehostamisesta Suomessa. Sulo Aittoniemi.
- Kirjallinen kysymys (KK) 546/1994: Luonnonarvojen ja saamelaisien oikeuksien turvaamisesta kaivoslaissa. Heidi Hautala ym.
- Toimenpideoite (TA) 151/2002: Valtiollisen kaivosyhtiön perustaminen. Hannes Manninen ym.
- Kirjallinen kysymys (KK) 1032/2005: Cogema Arevan ja Agricola Resources -yhtiöiden uraanin louhinnan varausalueet Suomessa. Pentti Tiusanen.
- Lakialoite (LA) 12/2006: Laki kaivoslain muuttamisesta. Heidi Hautala ym.
- Hallituksen esitys (HE) 273/2009: Hallituksen esitys Eduskunnalle kaivoslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Talousvaliokunnan mietintö (TaVm) 49/2010: Hallituksen esitys kaivoslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Eduskunnan pöytäkirjat (PK) 3/2010; 165/2010.

Sanomalehtiartikkelit

- HS 3.11.2011: Suojelusuolta löytyi Euroopan suurin nikkeliesiintymä.
- HS 8.11.2011: Jätekemikaalit pilaavat järviä.
- HS 9.11.2011: Naapurit kärsivät haitoista.
- HS 10.11.2011: Talvivaarasta alkaa poliisitutkinta.
- HS 20.11.2011: Kaivosuhma tuli ja meni.
- HS 22.11.2011: Talvivaaran valvonta petti.
- HS 18.1.2012: Ministeri Hautala: Lisäläkkeet yhä läpinäkyvämpiä.
- Taloussanomien 12.5.2011: Kaivostoiminta kaksinkertaistuu Suomessa